

Fascinaziun utschels

Il nov cudesch da la seria «Egls averts» è cumpari

DA FLURIN ANDRY / ANR

■ **Tgi sa che l'utschè deriva dal dinosaur? Quantas sorts dad alas d'utschels datti en sasez, e tge funcziuns hani? Questas e bleras autras infurmaziuns chattan ins en il cudesch «Utschels» ch'è gist cumpari.** Ils utschels han adina gia fascinà ils umans. Il patratg da pudair far il medem sco quels animals, da stender la bratscha e sglar davent – quel siemi è fitg vegl. Quai mussa per exempel la ditga dad Icarus ch'era crudà en la mar suenter ch'el era sglulà memia dastusch al sulegl. Ma er Leonardo da Vinci aveva empruvà da crear maschinas che sglulassan sco ils utschels. I dat er ozendi blers amatur ed experts dad utschels, la gliעד enconuscha per regla pli bain ils nums da quels animals che quels da flurs ed ervas. A quest tema popular sa deditgescha il nov tom da la collecziun «Egls averts».

Cun bellas illustraziuns

«Utschels – Lur mund fascinant, lur abitudis e lur moda da viver» da *David Burnie* è ina traducziun or da l'englais en rumantsch grischun. Sco il davos tom da quella seria – «Futur» da *Michael Tambini* ch'era cumpari l'onn passà, è er quest cudesch in product da la chasa editura Dorling Kindersley da Londra, dal 1988. L'emprim dals 29 chapitels quinta da l'istorgia da l'utschè, da sia derivanza dal dinosaur a l'archaeopreryx fin tar l'utschè d'ozendi. I vegn mussà il skelet da l'utschè e declerà il senns da l'animal, surtut ils egls, ma er las ureglias èn

svilupads fitg bain. En il cudesch vesan ins er quantas differentas furmas dad alas ch'i dat: Alas per sglar spert, per crivlar, per far stortas... Er la cua è tar mintga sort d'utschè in zic autra. I vegn explitgà co ch'ils animals tshertgan partenaris, co ch'els fan il gnieu e tge sort dad ovs ch'els mettan. Ina seria da bellas fotografias mussa la nashientscha d'in pulschain, il qual dovra passa ina mes'ura fin ch'el è or da la crosa. Attractivas èn er las fotografias dals pitschens en ils gnies, ils pulschains che survegnan pir las emprimas plimas.

Explitgà e descrit tut en rumantsch

Il cudesch è ina coediziun da l'Uniu Rumantsch Grischun e da la Lia rumantscha (LR). La traducziun ha fatg *Manfred Gross*. A la fin dal cudesch sa chatta il glossari. Quai è in glossari monoling, quai vul dir ch'ils terms rumantschs in zic pli difficults vegnan declerads, descritti en rumantsch. «Accelerar» per exempel vegn explitgà cun «augmentar la spertadad, far ir pli spert», «conic» cun «en furma da cugn», «termica» cun «current d'aria chauda che munta» e «zaidla» cun «chavel u pail dir e gross». Uschia nun han ins betg basegn dal tudestg per explitgar ils plects. Tenor Manfred Gross s'adressan ils cudeschs da la seria «Egls averts» a tut quels che s'interessan per ils differentes temas, «oravant tut dentant èn els adattads per las scolas: Cun quels cudeschs pon far las scolastas ed ils scolasts lecziuns grondiusas». Ils

auturs ed editurs pondereschan perquai quant enavant ch'ins pudess sviluppar models da lecziuns per introducir las tematicas en scola, sco quai ch'els existan gia per las versiuns en tudestg.

Grazia a la tecnica moderna

Ch'el saja adina puspè fascinà da la traducziun moderna, ha manegia *Felix Giger*, il charedactor dal Dicziunari Rumantsch Grischun: «La chasa editura a Londra ans trametta l'entir cudesch, cun tut las illustraziuns sin discs compacts, e nus remplazzain il text englais cun la translaziun rumantscha.» En il proxim pass vegn fotografà il text rumantsch, «e quella fotografias tramettain nus enavos en Engalterra». Stampà vegn il cudesch alura a Singapur u er a Hong Kong. «Grazia a la tecnica moderna èsi pussaivel da realisar questas traducziuns er or dal puntg da vista economic.» Sco ch'el di han ins l'intenziun d'edir proximamain anc ulteriurs da quests cudeschs cun il tema «natura». «Suenter midain nus forsatar il tema «istorgia» ed alura tar las scienzas naturalas sco la «fisica» per exempel.» Ils cudeschs vegnan translats en rumantsch grischun perquai che la chasa editura pretenda in'ediziun minimala da 2000 exemplars, «e co fatsch jau da vender 2000 exemplars per exempel en surmiran, u en puter...»?

Utschels, collecziun Egls averts, text da David Burnie, translaziun da Manfred Gross, coediziun Uniu Rumantsch Grischun e LR, Cuir 2001. Da retrair per frs. 24.50 tar la LR, 081 258 32 22/vendita@rumantsch.ch u tar las librerias che vendan cudeschs rumantschs.

Felix Giger preschenta il nov cudesch dals «Utschels».